

بهره‌مندی صالح و ناصالح از امداد الهی / شیطان رهنز اوایل طریق بندگی

آیت الله جوادی آملی در تفسیر بخشی از سوره بقره با تأکید بر مختار بودن انسان می‌گوید: خداوند می‌فرماید هر کس یک راهی و جهتی در پیش دارد.

آیت الله جوادی آملی در تفسیر بخشی از سوره بقره با تأکید بر مختار بودن انسان می‌گوید: خداوند می‌فرماید هر کس یک راهی و جهتی در پیش دارد. جهت را انتخاب بکند ما مولی هستیم، او در تحت ولایت ماست راه خوب را انتخاب کرد، فرشتگان و مأموران ما او را به خوبی به مقصد می‌رسانند و راه بد را انتخاب کرد، شیاطین انس و جن که مظهر مضل‌اند و مأموران ما هستند مثل کلب معلم موظف‌اند که چه کسی را بگیرند و چه کسی را نگیرند، به سراغ او می‌روند و تا جهنم او را هم هدایت می‌کنند.

به گزارش خبرگزاری مهر، آیت الله جوادی آملی در تفسیر آیه 148 سوره بقره (وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيُّ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)، به مسئله اختیار انسان در انتخاب راه اشاره کرده و می‌گوید: ... هر کسی یک خط مشی را انتخاب می‌کند. انتخاب خط مشی به عهده خود انسان است، هر کسی یک جهتی دارد. انتخاب جهت به عهده انسان است، اما آن کسی که انسان را در جهت می‌برد خداست. فرمود: شما راه را انتخاب بکن، ما کاری به انتخاب تو نداریم، فقط کاری که داریم راه خیر و شر را بیان بکنیم؛ راه بهشت و جهنم را بیان بکنیم: وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ؛ ما راه را نشان می‌دهیم: وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ، هر کس هر راهی را بخواهد انتخاب بکند ما وسیله در اختیارش می‌گذاریم. این چنین نیست که اگر کسی راه خوب را انتخاب کرد خدا وسیله ندهد یا راه بد را انتخاب کرد خدا وسیله ندهد (این چنین نیست). فرمود: انتخاب راه به عهده شماست، اما تهیه وسایل و تدارکات برای ماست. ما به عنوان آزمون، هم به بدان امکانات می‌دهیم، هم به خوبان.

بهره‌مندی افراد صالح و ناصالح از امداد الهی

آیت الله آملی با تأکید بر بهره‌مندی صالح و ناصالح از امداد الهی می‌افزاید: در سوره مبارکه اسراء فرمود: كَلَّا ثُمِدٌ هَوَّلَاءَ وَهَوَّلَاءَ؛ فرمود: همه را ما مدد می‌کنیم؛ ما هیچ کسی را به اجبار وادار انتخاب راه نمی‌کنیم و راه هیچ کسی را هم نمی‌بندیم. كَلَّا ثُمِدٌ یعنی بعد از اینکه فرمود: مردم دو قسمند: بعضی اهل دنیايند، بعضی اهل آخرتند؛ بعضی يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا، بعضی يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ، بعضی عاجله می‌طلبند، بعضی آخرت می‌طلبند، آنگاه به عنوان اصل کلی فرمود: كَلَّا ثُمِدٌ، یعنی کل واحد من الفريقين را ما مدد می‌کنیم: كَلَّا ثُمِدٌ هَوَّلَاءَ وَهَوَّلَاءَ، هم بدان را، هم نیکان را وَمَا كَانَ عِطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا؛ این چنین نیست که اگر کسی راه خوب را طی کرد امکانات و تدارکات برای او فراهم نکنیم و برای بدان تدارک فراهم کنیم یا بالعکس (این چنین نیست). هر کسی در این عالم هر راهی را انتخاب بکند، ما وسیله‌اش را فراهم می‌کنیم تا آزاد باشد هم در انتخاب راه، هم در طی راه. نه تنها وسیله‌اش را فراهم می‌کنیم کارش را هم آسان می‌کنیم: ثُمَّ السَّبِيلَ يَسْرُهُ؛ فرمود: شما راه را انتخاب بکنید بقیه آسان کردنش به عهده ماست. ما کارمان تسهیل راه است و تعیین راه، اما انتخاب راه به عهده شماست. ما راه را مشخص می‌کنیم؛ راه جهنم کدام است، راه بهشت کدام است، اگر کسی خواست جهنم برود، راه به جهنم رفتنش را ما فراهم می‌کنیم و به آسانی به جهنم می‌رود، خواست به بهشت برود، راه به بهشت رفتن را نشان می‌دهیم و تدارکات را فراهم می‌کنیم که به آسانی به بهشت برود.

آسان سازی راه توسط خدای سبحان

وی تصریح می‌کند: این اصل کلی را بیان کرد که ثُمَّ السَّبِيلَ يَسْرُهُ، بعد این سبیل را و تیسیر سبیل را باز کرد، فرمود: فَأَمَّا مَنْ أُعْطِيَ وَاتَّقَى * وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى * فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى؛ می‌بینید بعضیها در انجام کارهای خیر خیلی موفق‌اند [و] به آسانی کار خیر را انجام می‌دهند. انجام کارهای خیر برای آنها سهل است. وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى * وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى * فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَى؛ بعضیها مثل آب خوردن گناه می‌کنند، برای آنها گناه کردن خیلی آسان است. بعضیها مثل آب خوردن نماز شب می‌خوانند، برای آنها خیلی آسان است، تا راه را انسان چگونه انتخاب بکند و چگونه راه را طی کند، فرمود: اگر کسی به راه افتاد، ما بقیه را آسان می‌کنیم. بعضی خیلی سهل المئونه کارهای واجب، مستحبات، خیرات، مبرات انجام می‌دهند و بعضی خیلی سهل المئونه به طرف معاصی قدم برمی‌دارند، فرمود: فَأَمَّا مَنْ أُعْطِيَ وَاتَّقَى * وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى * فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى * وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى * وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى * فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَى.

انبیای الهی مشمول لطف آسان‌سازی راه/ فرشتگان و شیاطین تحت ولایت خدای سبحان

این مفسر قرآن می افزاید: آنهایی که برای «#بیسری» مشخص‌اند، آنها انبیایند و خدای سبحان آنها را اسوه انسانها قرار داد. موسای کلیم عرض کرد: وَبَسِّرْ لِي أَمْرِي و خدای سبحان به پیغمبر فرمود: وَتَبَسَّرْتَ لِلْإِسْرَى، اینها را مشخص کرد و به عنوان اسوه معین کرد. به ما فرمود: جهت را انتخاب بکن، آن زمامدار شما را می‌برد. شما جهت را انتخاب بکن، هدفت مشخص باشد که کجایی هستی و به کدام سمت می‌خواهی بروی، مولی خداست: وَلِكُلِّ وَجْهَةٌ، اما خدا مولی است، انتخاب جهت به عهده انسان است. درباره تبه‌کارانی که پیرو شیطان‌اند، فرمود: كَتَبَ عَلَيْهِ أَنَّهُ مَنْ تَوَلَّاهُ فَأَنَّهُ يُضِلُّهُ وَيَهْدِيهِ إِلَى عَذَابِ السَّعِيرِ؛ فرمود: کسی که به دنبال شیطنت شیاطین است مأموران ما زمام او را می‌گیرند، این قدر می‌کشند تا به جهنم ببرند.

وی تأکید می‌کند: اگر کسی راه را انتخاب کرد، وسیله رفتن فراوان است. این چنین نیست که وسیله رفتن فقط به طرف بهشت باشد، مثل کسی که در روز جمعه هم وسیله نماز جمعه برای او هست، هم وسیله مراکز فساد. هر راهی را خواست انتخاب بکند، وسیله هست فرمود: وَلِكُلِّ وَجْهَةٌ، گاهی واو با تاء عوض جمع می‌شود، مثل «#وعدده»، «#وصله»، گاهی نه آن واو را برمی‌دارند آن تاء به جای واو محذوف است، مثل «#وصله»، «#عده» و امثال ذلك. «#جهت» از این قبیل است، «#وجهه» از آن قبیل، در هر حال فرمود: هر کس یک راهی دارد و جهتی در پیشدارد. جهت را انتخاب بکند ما مولی هستیم، او در تحت ولایت ماست راه خوب را انتخاب کرد، فرشتگان ما، مأموران ما او را به خوبی به مقصد می‌رسانند. راه بد را انتخاب کرد، شیاطین انس و جن که مظهر مضل‌اند و مأموران ما هستند مثل کلب معلم (نظیر سگهای تربیت شده) که موظف‌اند که چه کسی را بگیرند و چه کسی را نگیرند، به سراغ او می‌روند و تا جهنم او را هم هدایت می‌کنند. پس وَلِكُلِّ وَجْهَةٌ هُوَ مُوْتِيهَا.

توصیه به سرعت و سبقت گرفتن در کارهای نیک

آیت الله جوادی آملی در ادامه با تأکید بر لزوم سبقت در کارهای معنوی و خیر بر اساس آیات و روایات یادآور می‌شود: ... فرمود: انتخاب راه به عهده شماست، اما فَاسْتَيْقُوا الْخَيْرَاتِ راههای خیر فراوان است، کم نیست. و شما، نه تنها راه خیر را شناسایی کنید، نه تنها سالک راه خیر باشید، نه تنها این راه را با سرعت ادامه بدهید، بلکه بکوشید در کارهای خیر برنده بشوید و سبقت بگیرید که سَبَقَ ببرید؛ این همت قرآن است. در عین حال که هشدار داد و اعلام خطر کرد، فرمود: راههای خیر فراوان است استباق کنید، سبقت بگیرید تا سَبَقَ یعنی آن جایزه‌ای که به برنده‌ها می‌دهند نصیب شما بشود... خب، جایزه‌ای که به انسان می‌دهند، چیست؟ خیر است خیرات جایزه است فضیلت جایزه است تقوا جایزه است، عدالت جایزه است. بکوشید که عدل را جایزه بدهند، بکوشید که تقوا را جایزه بدهند. پس این چنین نیست که فقط راه خیر را شناسایی کنید و نروید یا آنچنان نیست که در طی این راه آرام آرام قدم بردارید؛ چون اگر کسی بخواهد سبقت بگیرد جلو بیفتد جایزه بگیرد، باید بدود. سرعت تازه زمینه است برای سبقت.

عدم وجود تزامم بین سالکان در مسائل معنوی

وی با اشاره به عدم تزامم در عمل به خیرات تأکید می‌کند: در خیلی از موارد می‌گویند: سرعت نگیرید؛ برای اینکه جا جای تزامم است، شما در مسائل مادی، در مقامهای مادی در پستهای مادی دیدید همه رهبران دین دستور می‌دهند که یک قدری دقیق باشید، یک قدری رعایت کنید، خیلی نتازید. حسد هست، مشکلات هست و رهنزها فراوانند. گفته‌اند، آرام بروید، اما در مسائل معنوی گفته‌اند: وقتی وارد این بیابان شدید تا توانستید بدوید. چون اینجا مزاحمت نیست، همه دارند می‌دوند. در این راه انبیا هستند، اولیا هستند، شهدا هستند، صدیقین هستند وَحَسَنَ أَوْلَئِكَ رَفِيقًا؛ کسی مزاحم کسی نیست، جای حسد نیست. آنکه جلو رفت می‌گوید: خدا! توفیق بده آنها که نرسیدند ببینند! آنها که دنبال‌اند می‌گویند: خدا! آنها که جلوترند توفیق بده بهتر بدون! این خاصیت راه خیر است، چون همه به نفع همه دعا می‌کنند.

وی تأکید می‌کند: این چنین نیست که در راه خیر قدم برداشتن با زحمت همراه باشد، خوبان که با هم معارض نیستند، خوبان همان‌هایی هستند که حرفشان این است: وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا، همان‌هایی هستند که خدا درباره اینها می‌فرماید: وقتی که بهشت رفتند کسانی هستند که وَتَرَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ، لذا خدای سبحان دستور سرعت می‌دهد تا حدی که سبقت بگیرید. و سبقت گرفتن در فضایل، نه تنها بد نیست [بلکه] خوب هم است. چون انسان متواضع را متواضع‌تر می‌کند. آن سبقتی که کبر می‌آورد بد است. یا آن سبقتی که بر کبر می‌افزاید بد است، اما آن جلو افتادنی که انسان را خاکسار می‌کند، خوب است شما در تواضع جلو بیفتید. در تقوا جلو بیفتید، انسان وقتی در تواضع جلو افتاد سبقت او محبوب است، همه دوستش دارند؛ چون متواضع‌تر است خاکسارتر است. فروتن‌تر است، لذا فرمود: راه خیر را شناسایی کنید بروید و بدوید و پیشی بگیرید؛ استباق کنید و اگر کسی سرعت نگیرد که نمی‌تواند سبقت بگیرد، لذا گاهی دستور سرعت می‌دهد: سَارِعُوا إِلَيَّ مَغْفِرَةً مِنْ رَبِّكُمْ؛ بدوید سرعت بگیرید. سرعت صفت حرکت است بر خلاف عجله که صفت متحرک است، عجله صفت متحرک است و سرعت صفت حرکت است و یک صفت ممدوحی هم است.

آیت الله جوادی آملی در ادامه به راهزنی شیطان در اوایل طریق بندگی اشاره کرده و یادآور می شود: فرمود: این راه، راه بازی است، چون راه خیر است و جلوی شما مدّ البصر باز است و هیچ مزاحمی هم در این راه نیست. چون راهزنی شیطان است، شما شیطنت را پشت سر گذاشتید. در اوایل راه این شیطان کمین کرد که بگیرد، گفت: لَا تُعْدَنَ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ، وقتی انسان از عقبه شیطنت گذشت، از این زنجیر بسته گذشت، بقیه راه باز است، شیطنی نیست و همه سالکان هم به نفع هم دعا می کنند، به نفع هم قدم برمی دارند. لذا فرمود: وَلِكُلِّ وَجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّیْهَا، خیلیها دارند می دوند، شما به طرف خیر بدوید.

بازگشت خوبان و بدان بسوی خدای سبحان

این مفسر برجسته قرآن در پایان تفسیر آیه 148 بقره تصریح می کند: این سبقت برای آن است که جلو بروند و جلو بیفتند و این جلو افتادن هم ممدوح است هیچ ضرری هم ندارد؛ نه برای شما، نه برای همراهانتان؛ چون همراهانتان رفقای خوبی اند و این چنین نیست که اگر کار خیری از کسی در گوشه و کنار عالم صادر شده است از زیر پوشش علم نامحدود خداوند سبحان بدر برود (این طور نیست). فرمود: أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعًا؛ هر جای عالم باشید خدا شما را می آورد. این هشداري هم است که اگر هر راهی را انتخاب نکنید بالأخره به آنجا برمی گردید: وَلِكُلِّ وَجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّیْهَا؛ هر کسی یک راهی دارد. اما بدانید بالأخره سرانجام این راهها به سوی خداست. اگر راه بد [را انتخاب] کرد که به جهنم می رود [و] می گوید: رَبَّنَا ابْصُرْنَا وَسَمِعْنَا، اگر خوب [را انتخاب] کرد که در بهشت را به چهره اش باز می کنند: سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ، جهنمیها هم به لقای خدا رفتند [و] گفتند: رَبَّنَا ابْصُرْنَا وَسَمِعْنَا، منتها جلال الهی را دیدند، بهشتیان هم به لقای حق رفتند منتها جمال الهی را دیدند، هیچ انسانی ممکن نیست که خلاصه به خدا برنگردد. فرمود: شما هر جا باشید پیش ما: أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعًا، چرا؟ چون إِنَّ اللَّهَ عَلَيَّ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.